

ROTTERDAMS MANIFEST BURGERSCHAP

SCHOLEN: VEILIGE OEFENPLAATS VOOR BURGERSCHAP

“VOOR ZELFVERZEKERDE LEERLINGEN
EN STUDENTEN DIE ZICH THUIS VOELEN
IN HET ONDERWIJS EN CONSTRUCTIEF
MEEDOEN IN DE MAATSCHAPPIJ”

Juni 2020

Voor u ligt het Rotterdamse manifest 'Scholen: veilige oefenplaats voor burgerschap'. Dit manifest wordt onderschreven door alle sectoren van het Rotterdamse onderwijs van voorschool tot hoger onderwijs. Het manifest is tot stand gekomen in samenwerking tussen leraren, schoolbestuurders, leerlingen en studenten.

De uitgangspunten voor de school als veilige oefenplaats

Het onderwijs moet een oefenplaats zijn, waar je niet perfect hoeft te zijn, waar je fouten mag maken en waar je mag oefenen voor het 'eggie'. Het is een veilige plek waar ruimte is voor een andere mening. Het is ook een ontmoetingsplek waar bubbels kunnen worden opgebroken en waar nieuwsgierigheid wordt gestimuleerd.

In Rotterdam vinden leraren, bestuurders en gemeente dat:

- burgerschap niet in één uur kan worden gegeven, maar iets is waar iedere docent in ieder lesuur en in ieder contact met leerlingen en studenten mee bezig moet zijn;
- voor leraren een omgeving moet worden gecreëerd waarin zij zich veilig voelen om leerlingen en studenten uit te dagen om, bijvoorbeeld, het gesprek aan te gaan.

“We willen niet dat leerlingen of docenten hier rondlopen als toeristen, we verwachten dat iedereen mee doet.”

Thema's

Hoe scholen die veilige plek creëren, is niet vastgelegd in strakke regels. Dat geldt ook voor de inhoud van burgerschapsonderwijs. Enkel het uitgangspunt 'In het Rotterdamse onderwijs oefenen we met...'. De thema's, waarmee in het onderwijs wordt geoefend, zijn:

- samenleven;
- jezelf zijn, in het geheel;
- je mening vormen en geven;
- respect;
- nieuwsgierigheid;
- het goede gesprek;
- het eens én oneens zijn.

“Je merkt dat docenten met kinderen beter zijn in het praten met leerlingen of omgaan met conflicten, dan docenten die geen kinderen hebben.”

“Er zou een cultuur op school moeten zijn, waarin je kunt praten over dat wat je spannend vindt”

Dit is nodig om de veilige oefenplaats voor burgerschap te creëren

1. Leraren en leerlingen en studenten weten wat van hen wordt verwacht

Leraren (en leerlingen en studenten) kunnen ondersteund worden door een gezamenlijke kerncode van school. Deze kerncode wordt door het hele team onderschreven en uitgedragen. De kerncode biedt richtlijnen om naar te handelen, verantwoordelijkheid te nemen en op terug te vallen. Dit helpt leraren om handelingsverlegenheid tegen te gaan. De kerncode burgerschap en de voorbeeldfunctie voor leerlingen en studenten staan regelmatig op de agenda. Zo wordt burgerschap van iedereen en niet alleen van leraren die burgerschap-gerelateerde vakken geven.

“Ik heb heel veel aan de kerncodes van onze school. Daarop kan ik bijvoorbeeld leerlingen en collega's aanspreken die iets doen wat daar niet bij past. Maar de kerncode helpt ook in moeilijke tijden of bij een crisissituatie, zoals wanneer er een student overlijdt of er een aanslag is geweest.”

2. Leraren zijn ertoe in staat dit te doen

Leraren geven aan dat ze meer scholing nodig hebben voor burgerschapsonderwijs. Zij voelen zich niet altijd zeker genoeg om bijvoorbeeld een discussie te leiden over een controversieel onderwerp. Sommigen zijn bang voor conflicten of weten niet hoe ze zich moeten opstellen. Anderen weten niet wat er speelt in de klas of hebben de sfeer niet in de hand. Ze geven aan vooral vakinhoudelijke kennis te hebben, maar ze voelen zich te weinig bekwaam op pedagogisch vlak. Het is dus van belang om het zelfvertrouwen bij leraren te vergroten om te handelen in spannende situaties. Leraren spreken zelf over, bijvoorbeeld, het instellen van een minimum kwalificatie op het gebied van burgerschap (zoals bij Nederlands en Wiskunde), terugkerende trainingen (zoals BHV), nascholing of oefenen met bepaalde situaties. Dat kan ook helpen in het vergroten van de kennis, het netwerk en de middelen voor burgerschap: zo hoeft niet elke docent opnieuw het wiel uit te vinden, maar leren ze van elkaar's good practices.

3. Leraren worden hierin gesteund

Leerlingen en studenten worden steeds mondiger, ouders steeds kritischer en leraren weten niet meer wat ze wel of niet kunnen doen of zeggen. Angst voor de reactie van leerlingen en studenten of ouders maakt het voor leraren moeilijk om actie te ondernemen. Daarom geven leraren aan dat zij zich hierin gesteund willen voelen door hun schoolbestuur door back-up te geven. Ook het kunnen terugvallen op hun team of een docentenpool, om bijvoorbeeld te bespreken wat te doen in een bepaalde situatie die je ervaart, kan helpen.

“Ik heb niet het gevoel dat ik de benodigde skills heb om een discussie over een controversieel onderwerp te begeleiden. Het is ook niet mijn vak, bij mij komen die thema’s niet aan bod.”

4. Dit mag tijd kosten

Omdat burgerschap in het gedrang kan komen, doordat het overbrengen van de vakinhoudelijke lesstof, die wel meetbaar is, voor gaat, moet er wel tijd en ruimte worden ingebouwd om toch aandacht te geven aan burgerschapsonderwijs. Zonder dat leraren en leerlingen en studenten wordt opgelegd hoe dit te doen. Het inplannen van ruimte voor burgerschapsonderwijs, zonder meetbare prestaties is dus belangrijk. Leraren willen niet dat burgerschap een eindexamenvak wordt. Het is immers iets waar iedere docent in ieder lesuur en in ieder contact met leerlingen en studenten mee bezig is. Bovendien willen ze leerlingen en studenten niet in een keurslijf drukken en ze leren om sociaal wenselijke antwoorden te geven. Leraren willen juist dat leerlingen en studenten ontdekken hoe ze zich als ‘goed burger’ willen ontwikkelen.

5. Leraren en leerlingen en studenten blijven dit samen onderzoeken en ontwikkelen

Burgerschap is voor iedereen anders. Het hangt heel erg samen met gebeurtenissen in de maatschappij, maar is tegelijkertijd iets waar continu aandacht aan moet worden besteed binnen het onderwijs. Leraren onderstrepen dit. Ze geven aan dat burgerschap zich moet blijven ontwikkelen. Het liefst door leraren en leerlingen en studenten samen en dat er ruimte moet zijn om aan te sluiten bij de actualiteit.

6. Leerlingen en studenten worden ondersteund in het ontmoeten van elkaar

Leerlingen en studenten willen graag ondersteund worden in het ontmoeten van mensen met een andere achtergrond, mening of cultuur. Ze geven aan vaak te maken te hebben met vooroordelen en vinden dat ze zelf ook snel hun oordeel klaar hebben 'terwijl er niet zo veel verschil blijkt te zijn als je elkaar beter leert kennen of samenwerkt'. Door elkaar beter te leren kennen, leer je elkaar ook beter begrijpen en worden de vooroordelen (die je vanuit huis of jouw bubbel meekrijgt) mogelijk weerlegd. Leraren geven aan dat ze het een gemiste kans vinden dat er, in een stad met zo veel verschillende culturen, wijken en scholen, zo weinig wordt georganiseerd om elkaar te ontmoeten en van elkaar te leren.

Tenslotte

De kern van burgerschap; namelijk zelfverzekerde leerlingen en studenten die zich thuis voelen op school en constructief meedoen in de maatschappij, vraagt om de inzet en verantwoordelijkheid van iedereen in het onderwijs.

“Soms, als een leerling iets door de klas roept wat eigenlijk niet kan, doe ik net alsof ik het niet heb gehoord. Dan kan ik in ieder geval mijn lesstof nog afmaken. En hoef ik niet bang te zijn dat er een discussie ontstaat die escaleert.”